

УКРАЇНЬСЬКА НАЦІЯ ЯК ПІДТВЕРДЖЕННЯ УКРАЇНЬСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

UKRAINIAN NATION AS A CONFIRMATION OF THE UKRAINIAN STATEHOOD

Скирта А.А., аспірант кафедри конституційного,
адміністративного та трудового права
Національний університет «Запорізька політехніка»

У статті вивчено погляди українського історика Івана Лисяка-Рудницького щодо основних складових національного державотворення. Розглянуто його інноваційну концепцію походження української держави, яку вчений запропонував у другій половині ХХ ст. Згідно цієї теорії виникнення держави у багатьох випадках передувало становлення нації. З огляду на складність та іноді плутанину у визначенні термінів «народ» і «нація» подається інтерпретація та трактування цих понять І. Лисяком-Рудницьким. Показана відмінність між двома термінами та їх значення для державотворчих процесів. У рамках історії українського державотворення проаналізовано часовий простір в межах якого відбувалося формування українського народу та української нації. І. Лисяк-Рудницький аргументовано доводить, що народ постає раніше ніж нація. Народ формується на фундаменті спільної мови і культури. Головна відмінність нації від народу полягає у прагненні першої до створення самостійної держави. Виникнення та існування нації є однією з необхідних ознак утворення сучасної держави. Початком відліку українського державотворення та постави української нації було визначено період розпаду Київської Русі. Коли внаслідок кризи, держава під назвою Русь перестала існувати а на її територіях з'явилися окремі князівства. Досліджено етноніми «Україна» і «українець» та дана відповідь на питання, чому наша держава на відміну від Білорусії та Росії не містить в своєму етновизначальному терміні коріння від слова «Русь». Акцентовано увагу на питанні, щодо розмежування таких термінів як: «руський» і «російський». З'ясовано, що Московське князівство одноособово «привласнило» собі назву «Русь», з якого пішла назва «Росія» та назву «русин», з якого пішла назва «руський». Через це, на протязі усього шляху національного державотворення можна побачити спроби пошуку українцями свого етновизначального терміну: від малоросів до українців.

Ключові слова: І. Лисяк-Рудницький, державотворення, народ, нація, Україна, українець, Русь, русин.

The article examines the views of Ukrainian historian Ivan Lysyak-Rudnytsky on the main components of national state-building. His innovative concept of the origin of the Ukrainian state, which he proposed in the second half of the XX century was examined. According to this theory, the emergence of a state in many cases was preceded by the formation of a nation. In regard of complexity and sometimes confusion in the definition of the terms "people" and "nation", I. Lysyak-Rudnytsky presents his own definition and interpretation of these concepts. The difference between these two terms and their significance for the processes of state-building was shown. As part of the history of Ukrainian statehood, the time period within which the Ukrainian people and the Ukrainian nation had formed was analyzed. I. Lysyak-Rudnytsky argues that the people appeared before the nation. People is formed on the basis of a common language and culture. The main difference between a nation and a people is the former's desire to create an independent state. The emergence and existence of a nation is one of the necessary signs of the formation of a modern state. The period of the collapse of Kyivan Rus' is considered the starting point of Ukrainian statehood and the formation of the Ukrainian nation. When, as a result of a crisis, the state called Rus' ceased to exist, and separate principalities appeared on its territory. The ethnonyms "Ukraine" and "Ukrainian" was examined and answered the question of why our country, unlike Belarus and Russia, does not contain the roots of the word "Rus" in its ethnonym. Attention is focused on the issue of distinguishing between such terms as: "inhabitants of Rus" and "inhabitants of Russia". It is found that the Moscow principality single-handedly "appropriated" the name "Rus", from which the name "Russia" comes, and the name "Rusyn", from which the name "Russian" comes. For this reason, throughout the entire path of national state-building, one can observe attempts by Ukrainians to find their own ethnically defining term: from Little Russians to Ukrainians.

Key words: I. Lysyak-Rudnytsky, state formation, people, nation, Ukraine, Ukrainian, Rus', Rusyn.

Постановка проблеми. Останні два роки виявилися найскладнішими в історії сучасної України. Для сотень тисяч громадян ці роки принесли гибель близьких та рідних, а для мільйонів – втрату «гідних» (нормальних) умов існування у зв'язку з військовою агресією з боку Російської Федерації. Втрата частини території взагалі поставила під питання майбутню долю української держави. У зв'язку з чим важливого значення набувають дослідження історії українського державотворення. На основі аналізу наукових праць українського дослідника Івана Лисяка-Рудницького відповімо на питання про роль нації та народу в українському державотворенні.

Огляд наукових досліджень. Дослідженню історії українського державотворення присвячена велика кількість наукових праць. В нашій роботі ми звернулися до надбань таких учених: М. Грушевський, В. Кульчицький, І. Лисяк-Рудницький, Є. Наконечний, С. Томашівський, Л. Цегельський.

Мета статті полягає в аналізі наукової спадщини І. Лисяка-Рудницького щодо витоків та важливих складових українського державотворення, народу та нації.

Виклад основного матеріалу. Питання яке ми хочемо розглянути – це виникнення української нації та вплив цього процесу на початок відліку українського державотворення. І. Лисяка-Рудницького важко віднести до прихильників жодної з теорій походження держави. Дослідник відкидає патріархальну та теологічну теорії, вказуючи на

те, що держава виникає через волю групи людей «бути товариством», а не через наявність «божественної волі» (або підкорення старості (як батьку в родині) у патріархальній теорії), якою наділена певна людина [1, с. 58]. З першого погляду І. Лисяка-Рудницького можна віднести до прихильників договірної чи психологічної теорії, через його наступне висловлення: «ідея суспільного договору досить влучно передає внутрішню суть існування нації, де точка тяжіння лежить у волі бути товариством, підпорядковуватися запровадженим законам і владі, користуватися правами й виконувати обов'язки» [1, с. 58]. Але його зауваження щодо економічної бази виникнення держави не дає нам змогу цілком повністю це зробити. З приводу цього він вказує, справа полягає в тому, «що модерні економічні, комунікаційні, оборонні і т.д. умови ставлять певну мінімальну межу щодо величини держави; держава, менша від цієї норми, мало життєздатна». Таким чином науковець приводить нас до висновку, що тільки однієї волі бути товариством недостатньо, що ця воля повинна підкріплюватися й іншими чинниками, зокрема економічними [1, с. 60]. Разом з тим, ми не можемо віднести І. Лисяка-Рудницького й до прихильників матеріалістичної теорії через те, що в своїй історичних есе він значну увагу приділяє нації, яку вважає вирішальним чинником на шляху до побудови держави. В своїй праці, «Формування українського народу і нації (методологічні зауваги)», науковець ототожнює появу нації з появою держави (хоча

і з певним зауваженням): «Нація – це колектив людей, що хочуть бути державою», наголошує він. На користь свого твердження вчений наводить такий аргумент, як вживання в деяких західних мовах (французькій, англійській) слова «нація» як синоніма «держави» [1, с. 59].

Позиція І. Лисяка-Рудницького щодо ототожнення нації та держави не є винятковою. Схожі ідеї можемо спостерігати у висловлюваннях на початку ХХ ст. у 28-го американського президента США – Вудро Вільсона. Він говорив про право народу «обирати ту верховну владу, під якою він хоче жити» [2, с. 1]. В. Вільсона у цьому підтримували і представники країн Антанти (Велика Британія, Франція та Російська імперія). На запит В. Вільсона на яких умовах вони підуть на мирні переговори з Німеччиною було прописано, що «реорганізація Європи, забезпечена твердою угодою, заснованим однаково на національному принципі, на праві кожного народу – великого чи малого – користуватися повною безпекою та свободою економічного розвитку; звільнення італійців, слов'ян, румунів, «чехословаків», нетурецьких народів Османської імперії від іноземного панування; повне вигнання Туреччини із Європи; проведення в життя царського маніфесту про звільнення Польщі» [3, с. 57-58].

Однак, це супроводжувалося певним зауваженням на яке слід звернути увагу. Надання незалежності польським землям з боку Російської імперії та об'єднання їх у єдину польську державу мало нюанс, про який 01.08.1915 р. в залі засідань Державної Думи заявив голова Ради міністрів Російської імперії І. Горемікін – обіцянка царя буде втілена у життя тільки після перемоги Російської імперії у Першій світовій війні [4, с. 27-28]. Зауважимо, що погляд Російської імперії на самовизначення націй стосувався лише поляків, а не усіх національностей які були під владою царя, в тому числі й українців. Це ж саме можна віднести і до Великої Британії з Францією, які не мали наміру надавати самостійність своїм колоніям.

Це у свою чергу наводить нас на думку, що так би мовити «пліквання» держав, а саме країн-членів Антанти щодо поневоленних народів було не що інше, як лицемірство. Наголошуючи на самостійності певних націй, насамперед підневільних народів своїх військових та політичних противників, вони намагалися послабити їх і таким чином посилити свої позиції. Втім, як кажуть, не має диму без полум'я. Без національного підйому підневільних націй не було б ніякого руху з боку країн-членів Антанти в цьому напрямку. Розпад тогочасних «переможених» імперій (Австро-Угорської, Османської та Російської) у Першій світовій війні тільки підтверджує це, що ті протиріччя у суспільстві, у тому числі національні, не дали змогу ряду метрополій пережити кризу 1910-х р. Внаслідок чого у Європі виникли нові держави на політичній мапі світу.

Проте, не усюди була висока національна свідомість (території Африки, Індії та інші землі залишалися колоніями). Як зауважує І. Лисяк-Рудницький, дана особливість пов'язана з тим, що певні колективи людей ще «не дозріли» до національно-визвольного руху: «нація є суспільним утвором куди слабкішим (з вітальної точки зору) ніж народ. Але нація компенсує це тим, що всі великі досягнення в області політики (держави!) та культури (високої культури; не тієї, що нею займаються етнографи, а тієї, що позначає себе вершковими творчими досягненнями людського генія) належать націям. Нація – вищий щабель суспільного витвору» [1, с. 62]. Дане зауваження дослідника дає нам підставу стверджувати, що у ХХ ст. саме нація передувала появі держави, а державотворення це прояв «високих здібностей» саме нації, а не народу, вплив якого на державотворчі процеси незрівнянно нижче.

Переходячи до визначення часу формування української нації (держави), ми би хотіли закрити прогалину, щодо виникнення українського народу: «народ є суспільним явищем, незрівнянно старшим, ніж нація», вказує

І. Лисяк-Рудницький [1, с. 60]. Відповідаючи на питання постави українського народу вчений називає ймовірний часовий простір в який відбувається цей процес. Хоча, І. Лисяк-Рудницький не вважає себе достатньо компетентним, він підкреслює, що «дослідники, здається, сьогодні однозгідні в тому, щоб антив, що про них говорять візантійські літописці, вважати за прямих предків сучасних українців. Себто формація українського народу була, мабуть, в основному завершена в половині першого тисячоліття н.е.» [1, с. 64]. У свою чергу, ми також не будемо зосереджувати свою увагу на становленні українського народу, через її «не вирішальність» у контексті розгляду українського державотворення в рамках цієї статті. Лише, надаймо уточнення, що безумовно твердження І. Лисяка-Рудницького не означає, що український народ в тому розумінні в якому ми знаємо його сьогодні (з українським побутом, культурою та традиціями) виник вже тоді. Навпаки, сам дослідник вказує на розвиток народу, який він пройшов з того часу: «Щодо побуту (в найширшому значенні слова) й матеріальної та духовної народної культури, то, очевидно, протягом віків можна констатувати чималі зміни, але ці зміни проходили еволюційним способом, ніяк не перериваючи тягlosti народної екзистенції» [1, с. 64].

В той же самий час історія української нації на думку І. Лисяка-Рудницького більш трагічна: «українська нація вже двічі вмирала й двічі відроджувалася наново» [1, с. 64]. Науковець стверджує, що для «смерті» нації «зовсім не треба фізичної загибелі того етнічного масиву, що створить її підложжя. Вистачає, щоб у колективі загасла воля бути окремим політичним суб'єктом» [1, с. 61]. Пояснює дослідник це тим, що нація складніша від народу: «Під «народом» слід розуміти одиницю етнічну, під «нацією» – одиницю політичну» [1, с. 57]. А отже, «простіший організм» під назвою народ майже неможливо ліквідувати коли він вже постав: «народні колективи можуть перетривати навіть тисячоліття. ... Щоб її зліквідувати, залишається тільки фізичне знищення або виселення. В протилежному випадкові можна передбачати, що навіть після століть, проведених у найгіршому рабстві й упокоєнні, народ знову відродиться» [1, с. 61].

Перший життєвий шлях української нації (держави) І. Лисяк-Рудницький датує існуванням таких державних утворень як Галицько-Волинське князівство та Литовська Русь, яка знаходилася у складі Великого князівства Литовського: «нація, що викристалізувалася в Галицько-Волинському Королівстві та Великому Князівстві Литовському, загибає після Люблинської унії» [1, с. 65]. Даний погляд у вітчизняній історіографії не є винятковим, схожу думку розділяють й інші дослідники, зокрема, відомий український історик ХІХ–ХХ ст. С. Томашівський у своїй науковій праці «Історія України. Старинні і середні віки» дає визначення Галицько-Волинському князівству як «першої української держави» [5, с. 78]. Інший український дослідник ХХ–ХХІ ст., В. Кульчицький, присвятив одну зі своїх монографій добі Галицько-Волинського князівства. Сама назва наукової праці «Галицько-Волинська держава», говорить про відстоювання позиції науковця про те, що спадкоємицею Київської Русі як держави було Галицько-Волинське князівство. В. Кульчицький вказує, що «зародилася українська державність, як і у більшості слов'янських народів, у ІХ–Х ст., коли виникла Київська Русь – одна з наймогутніших і найбільших держав Європи. Після її поневолення татаро-монголами і розпаду традиції української державності продовжила і розвинула Галицько-Волинська держава, згодом королівство, яке ми з повним правом, обґрунтовано можемо вважати справжньою українською державою, з усіма необхідними для цього ознаками» [6, с. 5–6].

Таким чином, думка щодо позначання Галицько-Волинського князівства як першого українського держав-

ного утворення не є винятковою, а простежується у працях українських вчених різних за часом. У науковій праці І. Лисяка-Рудницького «Проблеми термінології та періодизації в українській історії», ми знайшли два аргументи, які мають переконати у правильності даного погляду. Перший, про доцільність віднесення Галицько-Волинського князівства (і не тільки) до історії українського державотворення, він пише: «Я вважаю доречним ретроспективно застосовувати сучасне національне поняття «Україна» до минулих епох у житті країни й народу, коли цей термін ще не існував або мав інше значення. Приклад України щодо цього не унікальний. Французькі історики не вагаючись включають кельтів, романських та французьких галлів в історію Франції, незважаючи на той факт, що термін «Франція» з'явився пізніше і спершу стосувався району самого Парижу – Île de France» [7, с. 91]. Тобто, хоча тогочасні жителі Галицько-Волинського князівства і не ототожнювали себе з сучасними українцями, а свою державу з Україною у сучасному розумінні цього слова, ми все таки маємо змогу віднести себе до їх нащадків. Другий аргумент, який наводить І. Лисяк-Рудницький щодо підтвердження свого погляду зводиться до того, що Русь з центром у Києві – Київська Русь, була спільною державою для трьох націй: української, білоруської та російської. З приводу цього дослідник говорить: «До таких перебільшених заяв я зараховую теорію, що проголошує середньовічну Київську Русь лише українською і відмовляє росіянам та білорусам у будь-якій частці цієї спадщини. Логічним наслідком цього є твердження, згідно з яким у середньовіччю, до-монгольську добу вже існувала виразна диференціація східних слов'ян на три відмінні національні гілки» [7, с. 92]. Розвиваючи дану тезу І. Лисяк-Рудницький вказує на територіальні межі тогочасної Русі, які простиралися за межі сучасної України. Вчений пише, що «У домонгольську добу «Русь» мала два значення. У вужчому сенсі ця назва стосувалася ядра держави Рюриківичів, що охоплювало Київське, Чернігівське та Переяславське князівства. У ширшому сенсі «Русь» означала усі безкраї землі під правлінням династії Рюриківичів та духовною владою Київської митрополії. Отже, не вся сучасна Україна входила до Русі у вужчому сенсі, тоді як у ширшому значенні Русь охоплювала також усю сучасну Білорусію, як і великі частини Росії» [7, с. 92]. Таким чином, Русь та русини мали всеохоплюючий зміст і їх позначення розповсюджувалось не тільки на одну групу, а на всі нації та держави, які згодом виникли на теренах колишньої Русі. Тому, помилково росіяни називати руськими (тобто русинами), тим самим ототожнюючи тільки їх з Руссю. З цього приводу дуже важливо навести думку І. Лисяка-Рудницького, який підкреслює, що «Руське воеводство (тобто Галичина, яка політично ніколи не була частиною Московщини й Російської імперії) звалось латинською мовою «*palatinatus Russiae*». Час од часу Русь також перекладали як *Rusia, Ruthenia, Rutenia, Ruzzia, Rugia*. Не можна очікувати термінологічної послідовності від середньовічних і ранньоновітніх джерел. Згідно з практикою папської курії, східнослов'янське (українське і білоруське) населення Польсько-Литовської Речі Посполитої звичайно називалося у латинській мові «*Rutheni*» ... «Офіційно східнослов'янських жителів Габсбурзької імперії означувало як «*рутени*» (*die Ruthenen*); своєю власною мовою вони називали себе русинами. Наприкінці XIX ст. галицькі й буковинські русини стали схилитися до прийняття нового національного імені – українці, – яке врешті й переважило» [7, с. 92; 8, с. 494]. Цієї ж точки зору дотримується М. Грушевський, який у своїй науковій праці «Історія України-Руси» дає наступне визначення походження назви держави Україна: «Стара ся назва, уживана в староруських часах в загальним значінням пограниччя, а в XVI в. спеціалізована в приложенню до середнього Подніпров'я, що з кінцем XV в.

стає таким небезпечним ... набирає особливого значіння з XVII в., коли та східна Україна стає центром і представницею нового українського життя ... Літературне відродження XIX в. прийняло се імя для означення свого національного життя. В міру того як зростала свідомість тяглости і безперервности етнографічно-національного українського життя, се українське імя розширилося на всю історію українського народу ... останніми часами все в ширше уживанне і в українській і в інших літературах входить просте імя «Україна», «український», витісняючи інші назви...» [9, с. 2]. Однією з таких назв могла бути Русь (про що очевидно може свідчити сама назва праці), в той час коли її мешканців могли називати русинами. Додаймо, що ця думка знайшла сьогодні відображення в українському етимологічному словнику, який вказує на те, що «руський» є західноукраїнським застарілим словом сучасним синонімом якого – є український [10].

Зміну історичної назви українців (а отже і держави) слід шукати в період наступного життєвого шляху української нації та держави. І. Лисяк-Рудницький вважає, що така трансформація відбулася під час підйому козацького руху на теренах сучасної України у XVI–XVII ст. [1, с. 65]. Саме у цей період, на нашу думку, проходять кардинальні зміни, перш за все зміна історичного топоніму на новий, тяжке відлуння якого ми відчуваємо сьогодні на собі. Не слід забувати, що Переяславська рада (1654 р.) доби Козацької держави надала широкі можливості для тогочасного Московського царства: «Втрати Польщі – зауважує І. Лисяк-Рудницький – обернулися здобутками для Росії. Перед козацькою революцією Польща-Литва мала військову перевагу над Московщиною. ... Докорінна зміна у співвідношенні сил сталася тоді, коли гетьман Хмельницький привів Україну «під високу руку» царя Олексія Михайловича, другого правителя в династії Романових. Це правда, що протягом десятиліть московський контроль над Україною залишався досить слабким і що він здійснювався лише у східній половині країни, на Лівобережжі. Однак це давало царській державі базу на дальшу експансію в напрямку Чорного моря, Балкан і Центральної Європи. Таким чином, Переяслав був вирішальним кроком у піднесенні відрізаного від морів царства до рівня великої європейської потуги. Це стосується також внутрішнього перетворення напівзіатської Московщини на новочасну Російську імперію. Україна стала для Росії першим «вікном у Європу»: українські культурні впливи допомогли підготувати ґрунт під модернізаційні реформи Петра I» [11, с. 119].

Таким чином, отримавши так би мовити «можливість яка випадає раз у житті», Московське царство, а згодом і Російська імперія (можемо додати до цього переліку і сучасну Російську Федерацію) робили все для того, щоб не втратити контроль над цими стратегічними територіями. Саме з цього часу, на нашу думку, і пішли байки про малоросів (або росіяни яких українзували) та споконвічні руські землі, які чомусь стали такими, «з натяжкою», тільки після 1654 р. (цікаво, до тих пір чиї це були споконвічні землі?).

Дії щодо «росифікації» українського населення Лівобережної України з боку російського уряду розпочалися ще у XVII ст. і продовжувалися до самого падіння царизму. Навіть через два століття царський уряд Російської імперії проводив боротьбу з українством, про що можуть свідчити Валуєвський циркуляр (1863 р.) та Емський указ (1876 р.). Це у свою чергу призвело до того, що українська свідомість на Лівобережній Україні знаходилася у стані «народної екзистенції», зберігаючи тільки мову та культуру і тому не могла піднятися до рівня нації. Втім, з іншого боку Дніпра українська політична думка мала вогник життя, а саме у Австро-Угорській імперії. Зокрема, український історик Є. Наконечний у своєму науковому труді «Украдене ім'я: Чому русини стали українцями» вказує на це. Насамперед, він акцентує увагу на етнонімі, який зберігся з давніх часів: «На західних землях побутувала серед населення

свіжа пам'ять про княжу добу, не переривалися традиції Руської церкви, затрималися архаїчні риси мови, тут непо-рушно зберігався в повсякденному народному вжитку споконвічний етнонім «русини» [12, с. 231]. Причини зміни цього історичного або споконвічного етноніму як зауважує Є. Наконечний слід шукати на початку сучасного життєвого шляху української нації. На думку І. Лисяка-Рудницького, модерна українська нація з'явилася у часи української революції 1917–1921 рр., коли внаслідок лютневої та жовтневої революцій 1917 р. українські діячі, позбавившись політичного контролю з боку Петрограда, вирішили проводити самостійну політику [13, с. 73].

Нагадаємо, що у 1918 р. закінчилася Перша світова війна. Для українців ця подія ознаменувалася не тільки закінченням війни в якій вони брали безпосередню участь, а ще й початком процесів розпаду імперій, Австро-Угорської та Російської, частинами яких були території сучасної України. Саме в цей час відбувається національний підйом та розпочалося об'єднання русинів Західної України з українцями Наддніпрянщини.

Одним із напрямків руху національних еліт був й вибір етноніму, який би позначав націю. Вибір на користь етноніму «українець», як зауважує Є. Наконечний, був продиктований бажанням наголосити моральну єдність Західної України з Наддніпрянською Україною, а також уникнення будь-якого подальшого змішування «Русі» з «Росією» [12, с. 235]. Вирішивши питання щодо подальшого етноніму, представники національно-визвольного руху розпочали компанію по доцільності використання етноніму «Україна» та «українець». Це їм врешті-решт вдалося зробити: «Із плеяди тодішніх славних національних лідерів, які перехрестили галицьких русинів на українців, достатньо вибрати лише три постаті: це – історик Грушевський, письменник Франко, митрополит Шептицький. Для сучасників ці геніальні особистості, якими міг би пишатися будь-який європейський народ, вважалися вищими авторитетами. Саме вони перехилили остаточні терези на користь етноніму «українець» [12, с. 232].

Проте, ми повинні зауважити, що хоч ряд українських діячів агітували русинів Західної України почати іменува-

тися як їх браття та сестри з Наддніпрянської України – українцями, ніхто не міг це зробити насильно, а тільки за добровільної згоди, істинно віруючи у спорідненість нації по обидва боки Дніпра русини Західної України погодилися іменуватися українцями: «Ми знаємо, що Русь і Україна то все одно, що то одна і та сама земля, так само як Русини і Українці то один і той же народ» [14, с. 86].

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, можемо стверджувати, що І. Лисяком-Рудницьким було запропоновано інноваційну концепцію державотворення. Сутність даної концепції полягає в тому, що появі більшості сучасних держав передувало формування нації. Досліджуючи історію українського державотворення, вчений прийшов до висновку, що українська державність та нація зародилися у Галицько-Волинському князівстві. Позиція науковця з приводу цього не є унікальною, вона зустрічається у працях багатьох вітчизняних вчених, які аргументовано доводять, що Галицько-Волинське князівство є першим українським державним утворенням. Разом з тим, історія українського державотворення не є поступовим, безперервним процесом. На думку І. Лисяка-Рудницького вона представляє собою періоди підйому національного самоусвідомлення і виникнення держави та періоди їх занепаду, коли українська державність в силу різних причин то зникла, то з'являлась на політичній мапі світу. В результаті дослідження походження терміну «Русь» та інших похідних від нього термінів підтверджено, що слово «руський» є похідним словом від «русини». Отже, не доречно називати росіян руськими. А таке хибне ототожнення, призвело до необхідності українцям довгий час шукати свій етновизначальний термін, який би позначав їх націю та державу. Це простежується у тому, що окрім історичних перерв української державності можна зустріти різні терміни позначання української нації та держави. Відповідно, така плутанина у назвах призводить до різних спекуляцій про доречність віднесення минулих державних утворень до історії сучасної України. Все це повинно спонукати українських вчених до більш детального дослідження проблем державотворення з метою уникнення різноманітних спекуляцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лисяк-Рудницький І. Формування українського народу і нації (методологічні зауваги). *Історичні есе*. 2-е видання. Київ : Дух і Література, 2019. Т. 1. С. 57–87.
2. House, Edward Mandell. The Intimate Papers of Colonel House Arranged as a Narrative by Charles Seymour. Boston, New York : Houghton Mifflin company, 1928. 486 p.
3. Lloyd, David George. The Truth about the Peace Treaties. London : Victor Gollancz Ltd, 1938. Vol. 1. 735 p.
4. Filasiewicz, Stanislas. La Question polonaise pendant la Guerre mondiale. Paris : Section D'études et de Publications Politiques du Comité National Polonais, 1920. 590 p.
5. Томашівський С. Історія України. Старинні і середні віки. Мюнхен : Український вільний університет, 1948. 134 с.
6. Кульчицький В., Тищик Б., Бойко І. Галицько-Волинська держава (1199-1349) : монографія. Львів : БІБЛЬОС, 2006. 280 с.
7. Лисяк-Рудницький І. Проблеми термінології та періодизації в українській історії. *Історичні есе*. 2-е видання. Київ : Дух і Література, 2019. Т. 1. С. 88–93.
8. Лисяк-Рудницький І. Українці в Галичині під Австрійським пануванням. *Історичні есе*. 2-е видання. Київ : Дух і Література, 2019. Т. 1. С. 494–537.
9. Грушевський М. Історія України-Руси. Нью-Йорк : Видавниче товариство «Книгоспілка», 1954. Т. 1. 648 с.
10. Словник української мови : в 11 томах. / за ред. І. К. Білодіда; АН УРСР, Інститут мовознавства. Київ : Наукова думка, 1970-1980. Т. 7. С. 913. URL: <http://ukrlit.org/slovyk/%D1%80%D1%83%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9> (дата звернення: 23.08.2023).
11. Лисяк-Рудницький І. Переяслав: історія та міф. *Історичні есе*. 2-е видання. Київ : Дух і Література, 2019. Т. 1. С. 118–131.
12. Наконечний Є. Украдене ім'я: Чому русини стали українцями. Львів : ЛА «ПІРАМІДА», 2004. 352 с.
13. Лисяк-Рудницький І. Напрями української політичної думки. *Історичні есе*. 2-е видання. Київ : Дух і Література, 2019. Т. 2. С. 71–104.
14. Цегельський Л. Звідки взялися і що значать назви «Русь» і «Україна». Вінніпег : Українська видавнича спілка в Канаді, 1917. 93 с.